

VAN ZOYS TOT SOEST

TIJDSCHRIFT VAN DE „HISTORISCHE VERENIGING SOEST“

13e jaargang nr. 2 - herfst 1992

Foto omslag:

**"Oudersvrucht". Langhuisboerderij te Soesterberg.
Gebouwd ca. 1800 aan de "van de Griendtlaan".**

Historische Vereniging Soest
Opgericht 8 mei 1980

Bestuur

Voorzitter : P.J. van Doorn, Schoutenkampweg 113, Soest
Secretaris : Mevr. E. Stolwijk, Kruisweg 2, Soest, Telefoon 02155-17113
Penningmeester : J.Th. van der Putten, Leeuwerikweg 30, Soest
Overige leden : P.J. van den Breemer, Vosselveldlaan 21, Soest
A.J. van den Dijssel, Irenelaan 7, Soest
J.E.J. Hilhorst, Plasweg 57a, Soest
W.C.J.M. Peters, Van Mecklenburglaan 24, Soest
W. Schimmel, Steenhoffstraat 77a, Soest
G. Staalenhoef, Speenkruid 11, Diemen
Redactie : P.J. van den Breemer, Vosseveldlaan 21, Soest
Vormgeving : F. Elsmann, Bachweg 66, Amersfoort

Alle rechten voorbehouden.

Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

De contributie bedraagt f 30,-- per jaar.

Betaling is mogelijk:

op de postrekening van de penningmeester Historische Vereniging Soest,
nummer 54.59.21.8

dan wel op de bankrekening van de vereniging bij de Rabobank te Soest,
rekening nummer 3599.02.235. (Giro van de bank: 212775).

HENGESTSCHOTE, FORNHEZE, MOKOROTH EN WIDOCK
door Ds. J. J. Bos

Toen ik in 1847 op Soest kwam, liep er, over den grond van het landgoed Pijnenburg in deze Gemeente, wel een zandspoor van het Heerenhuis op Koudhoorn aan, dat men, over den straatweg van Soestdijk naar De Bilt, bereikte door middel van eene brug over de Pijnenburger-Grift, maar van eene laan, of scheidingsloot, was zoo goed als niets te vinden, hoogstens was er eene ondiepe greppel. De Heer Andries de Wilde, eigenaar van Pijnenburg, was toen even begonnen met het maken van eene scheiding, tusschen zijn eigendom en het Soester-Veen, dat ook tot het zoogenaamde "Hees" wordt gerekend, en groef daartoe eene sloot langs zijne bezitting recht op Koudhoorn aan, zoodat Pijnenburg werd gescheiden van de arbeiders-woningen en gronden in het Veen. Dat had voor het grootste deel, weinig bezwaar in, want vele van de aangrenzende gronden in het Veen, waren reeds eigendom van bovengenoemden Heer. Op enkele plaatsen nochtans vond dat werk nog al tegenstand, omdat er waren die beweerden, dat de ontworpen breede zandweg langs de grenzen van Pijnenburg, over hun eigendom zou loopen. Zóó bleef dat werk in den aanvang hier en daar eenigen tijd onvoltooid, tot dat de onwilligen, zeker wel door geld en goede woorden, langzamerhand tot zwijgen gebracht waren. Toen werd de sloot voltooid, die Pijnenburg voor goed zou scheiden van het Soester-Veen.

Die sloot werd van den aanvang af door het volk "De Wiek-sloot" genoemd, en de gansche buurt er langs, die toen reeds bestond, of er later bijgebouwd is, werd en wordt met denzelfden naam aangeduid. Het volk deed echter hierin niets anders, dan eenige uitbreiding geven aan eenen naam, die reeds vóór de Wiek-sloot bestond, nl. "De Wiek-akkers". Langs de Pijnenburger-Grift, Hees op, tusschen "De Spie" en de boerderij die door den Heer de Wilde "Gerritshoeve" genoemd was, waarschijnlijk wel naar een van zijne kinderen, lag een groot vierkant stuk grond, dat blijkbaar vroeger gebouwd geweest was, want men kon de ruggen van de voren nog zien, doch in 1847 lag het driest, en werd alleen als schapenweide gebruikt. Het was hoogstens door eene greppel van Gerritshoeve gescheiden, en werd "De Wiek-akkers" genoemd. Het wagenspoor naar Koudhoorn liep er door heen, en de brug over de Pijnenburger-grift lag er voor; en toen in 1850 ongeveer, van dáár af begonnen werd met het voltooiën van die scheidings-sloot, en het planten van eene breede laan, later Cornelia's-laan genoemd, in de richting van Koudhoorn, gaf men aan

die sloot, die eenige jaren later nog zeer verbreed en uitgediept werd, den naam van "De Wieksloot".

De Naam "Wiekakkers" bestond dus reeds vóór dat de Wieksloot gegraven werd, en het Wiekerbosch werd geplant, doch het voortbestaan van dien naam wordt thans ernstig bedreigd, wat zeer te betreuren wezen zou. Immers, nadat de Heer H.A. Insinger eigenaar van Pijnenburg was geworden, is hij de namen der boerderijen over Hees, voorzoover tot zijn landgoed behooren, gaan veranderen, en heeft het vroegere "Gerritshoeve" gedoopt "Wijkerhoek". In sommige streken van ons vaderland worden weteringen en slooten, of stukken grond in, of langs, weteringen en slooten, ook wel "wijken" genoemd, en dáárom zal de boerderij, die op den hoek van de Pijnenburger Grift en de Wieksloot gelegen is, wel den naam van "Wijkerhoek" gekregen hebben; en sedert dien tijd beijveren zich notarissen, enz., om in hunne advertenties te spreken van de "Wijksloot". Ik heb eens de gelegenheid waargenomen, om de familie Insinger schriftelijk opmerkzaam te maken op deze mijns inziens onjuiste, verandering, en gezegd dat men dan liever "Wijkerhoek", (zonder puntjes boven de ij), schrijven moest, doch zonder gevolg. Men ziet in dat "Wiek" blijkbaar een provincialisme, en wil er zuiver hollandsch van maken, welk purisme in dit geval, naar mijn oordeel, zeer ongelukkig

Hoeve Wijkerhoek - voorheen Gerritshoeve.

werkzaam is, want ik meen dat men op die wijze een plaatsnaam, die reeds in het jaar 777 bestond, gaat uitwisschen. Zie hier wat ik bedoel.

Dan laat Ds. Bos twee fragmenten volgen, geschreven in het Latijn, uit:

- a. Historie Episcoporum Ultrajectensinin van Wilhelmus Heda. Anno 1642 en
- b. De Episcopis Ultrajectinis, van Joannes de Beka en Wilhelmus Heda. Anno 1643.

Deze latijnse tekst hebben wij niet opgenomen, want Ds. Bos laat de Nederlandse vertaling volgen.

Redactie

Eene Hollandsche vertaling van dit stuk is te vinden in "Gerard van Loons Aloude Hollandsche Histori der Keijzeren, Koningen, Hertogen en Graaven. In 's Graavenhaage, Bij Pieter de Hondt, 1734. f°. Deel II. bladz. 4-6". Deze luidt:

"Ik Karel door Gods genade Koning der Franken en Longobarden, midsgaders Patricius van Rome. In dien wij uijt het gene, de Godlijke barmhartigheid ons belieft heeft te verleenen, iet aan de eerwaardige plaatsen afstaan, zoo betrouwen wij, dat dit buijten twijfel tot onze eeuwige zaligheid zal strekken. Dierhalve dat het aan alle de groote menigte onzer getrouwen kennelijk zij, hoe wij aan de kerk van Sint Maarten, welke in het oude Trecht benede Duurstede gebouwd, en alwaar de zeer eerwaarde man en Priester Albrik gekooze kerkvoogd is, tegenwoordig schenken ons landschap, Lisiduna genaamd, in 't gewest, 't gene Flehite genaamd wordt, op den stroom Hemi, met alle zijne aan- en afhankelijkheden volkomelijk, dat is, met de landen, wooningen, huijzen, gebouwen, slaaven, bosschen, velden, beemden, weijlanden, wateren, watervloeten, tilbaare en ontilbaare goederen, alle en in 't geheel, voor zoo veel die Graaf Wigger aldaar door ons te leen bezeeten heeft, gelijk ook die Bosschen, wier naamen zijn Hengestschote, Fornhese, Mokoroth, en Widok, welken leggen ter wederzijden van Den Hemi. Even zoo geeven wij ook aan de hoofdkerk van Sint Maarten die kerk, welke boven Duurstede gesticht en Ubkinika genaamd is, midsgaders rondom de zelve duijzend voeten lands, zulks de gemelde kerk in alle tijden honderd tienvoetige roeden moet bezitten, en met die nog den watertol op de Lek en dat eijland, aan de Oostzijde bij de genoemde kerk, tusschen den Rijn en de Lek. Dit alles geeven wij van den huijdigen dag af aan de gemelde heijlige plaatsen, om het eeuwiglijk te bezitten. Dierhalve hebben wij bevoolen dit bevel van ons gezag in geschrift te stellen, opdat van deezen dag af de gemelde Priester Albrik en zijne opvolgers, welken bestierders dier Heijligen plaat-

"se zullen zijn, de voorgemelde plaatsen ten behoeve van de "nu gemelde kerk hebben, houden, bestieren, regeeren en er "van beschikken, midsgaders tot alles voortgaan, wat zij ten "voordeele der gemelde heijlige plaatse verkiesen te doen, "vrije magt hebben. En dat niemand der rechtoeffenenden, magt "hebbenden of eenig ander persoon den gemelden Priester "Albrik of deszelfs opvolgers wegens de gemelde goederen "ontrustte of, tegen het gewoonlijk gebruik, te eenigen "tijde eenigen hoon verwekken, maar dat de gemelde kerk, "volgens het aller gestaafste recht, dit bevel onzer mild- "daadigheid geniete. En op dat dit gezag te bestandigen zij "en in te langer tijden onderhouden worde, hebben wij dat "hieronder met ons eijge handteken beslooten te bekrachtigen "en met onzen ring bevelen te verzegelen.

"Het teken van Karel den gloririjksten Koning.

"Gegeven den zevenden van zomermaand in het negende jaar van den zelfden gloririjksten Koning.

"Gedaan te Nieuwege in het Koninglijk hof, in Gods naam gelukkiglijk."

Bij dezen Giftbrief alzo, van 7 Juni 777, schonk Karel de Groote, aan de Sint Maartenskerk te Utrecht, in de dagen van Bisschop Albric, het Landschap Lisiduna, d.i. Leusden, waarvan het tegenwoordige Oud-Leusden waarschijnlijk wel zoo wat de kern zal geweest zijn, want van Amersfoort wordt eerst in 1006 gesproken. Dat Lisiduna was een deel van het Gewest, (de Gouw), Flehite, het latere Eemland, aan beide zijden van de rivier Hemus, met al wat daarin gelegen is, er aan grenst, of er van afhangt, van landen, woningen, huizen, gebouwen, slaven, bosschen, velden, beemden, weilanden, wateren, en waterloopen, tilbare en ontilbare goederen, dat alles gelijk Graaf Wigger het aldaar vroeger in leen bezat; gelijk ook die bosschen, wier namen zijn Hengestschote, Fornhese, Mokoroth, en Widock, welke gelegen zijn aan wederzijde van den Hemus. Ik geloof dat men aannemen mag, dat geheel de, in latere dagen zoo genoemde, Geldersche Vallei, toen tot de Gouw Flehite werd gerekend, van den Rhijn bij Rhenen en Wijk bij Duurstede, tot wat nu de Zuiderzee is. Het Landschap Lisiduna maakte daarvan dan een deel uit, en wel het noordelijkste gedeelte, van Leusden af; en in dat deel waren gelegen de Bosschen, "wier namen zijn Hengestschote, Fornhese, Mokoroth, "en Widock, welke leggen ter wederzijden van den Hemi." De Bosschen, door die vier namen aangeduid, hebben wij dus te zoeken aan weerszijden van de Eem, dat wil zeggen in de tegenwoordige Gemeenten Bunschoten en Hoogland, oostelijk van de Eem; Soest, de Vuurst, Baarn, en Eemnes, westelijk van de Eem. Wanneer men nu aanneemt, gelijk sedert eeuwen gedaan is, dat Hengestschote het tegenwoordige Bunschoten is, waarschijnlijk wel met de Hooglandsche Venen er bij, dan heeft men hiermede de bosschen aan de oostzijde van de Eem; en als men dan verder toestemt, dat met Fornhese waarschijnlijk het Soester Hees kan bedoeld zijn, dat aan de westzijde van de

Eem ligt, want die naam komt in deze streken, op oudere kaarten meermalen voor, maar dan met andere vóórvoegsels, zooals "Laag Hees"; ook van "Overhees" wordt gesproken in het "Leenregister van de Abdije van St. Pauwels, inhoudende de "goederen, daar die van Lochorst met beleent zijn geweest", van den jare 1258; Fornhese zou dan zooveel kunnen zijn als "het voorste Hees, Hees dat vooraan ligt"; en daarmede zou dan bedoeld zijn het tegenwoordige Hees, waartoe ook het Soesterveen gerekend wordt te behooren, en dat eene zeer uitgebreide plaats beslaat, in de 4683 Bunders groote oppervlakte der Gemeente; dan is het toch niet vreemd, dat men de bosschen van Mokoroth en Widock ook in het westelijk deel van het Landschap Lisiduna zoekt. (V. Matthaeus, Reum. Amorf. Script bl. 199).

Met betrekking tot Mokoroth durf ik echter zelfs geene gissing wagen; maar mij dunkt dat voor de veronderstelling, dat in den naam "de Wiek-akkers", nog aan het bosch "Widock" wordt herinnerd, bestaat dan wel eenige grond. Door het in vroegeren en lateren tijd, vinden van menig zwaar stuk "kienhout", ja, geheele boomstammen, in al de weilanden en veenachtige streken van Soest, Vuursche, (deze naam stamt hoogstwaarschijnlijk af van Forestum, dat Furst werd, zoodat hij eigenlijk Vuurst moest geschreven worden, gelijk het volk nog zegt), Baarn, Eemnes, Bunschoten en Hoogland, wordt bewezen, dat geheel deze streek eens met dicht bosch bedekt was. Konden wij het bosch Mokoroth ook nog ergens wedervinden, dan kreeg de gissing aangaande het bosch Widock wellicht een meer steviger grond; doch die plaatsnaam schijnt spoorloos verdwenen. Voor het oogenblik echter blijft het zeer wenschelijk, dat de plaatsnaam "Wiek" als een overblijfsel van Widock in de herinnering blijve voortleven.

Waterverf in kleuren

voor PLAFONDS en MUREN

Geeft niet af en bladdert niet.

B. KRAAL - DROGIST

VERF- EN GLASHANDEL . TELEF. 2121

HERINNERINGEN VAN EEN SOESTER PAUSELIJKE ZOUAAF door Peter van Doorn

De Zouaven maken "Patroelie", veertien dagen naar Karbinette, (20 roovers in de Prezon), dan naar Sukano, waar flink gevochten werd tegen de "roovers van Garibaldi" en dan de reis naar Rome om de Paus te beschermen. Hoe zag Peter van Doorn dat alles.

Redactie

De reis van Veletrie na Karbibinette

Den 18 Augustus zijn wij weer vertrokken met 15 man na Karpinette om Patroelie te maken door de bergen wij gingen des namiddags om 5 uren met de spoor mede

Na een uur er in gezeten te hebben moesten wij er uit en moesten het anderen eind loopen omdat er geen trein heen lijdt wij namen de randsel op onze rug voortd de wegen op en af welke van de bergen slingerde onderweg zagen wij niets want het begon al gaauw donker te worden Na 4 uren geloopt te hebben kwame wij in eenen Stad aan alwaar wij des nachts bleven om over te nachten wij werden in een kamer gebragt die geheel bestrooid was met strooi maar door de groote vermoeidheid konnen wij zeer best rusten des smorgens om 4 uren moesten wij op om te vertrekken na Karbinette

Na twee uren geloopt te hebben kwamen wij er aan des smorgens om 7 uren wij waren zeer moei van het loopen want vreeselijk moeten wij klimmen eer wij er in waren de straaten van die Stad waren ook allemaal trappen wij konnen heel niet gaan wandelen

Wat buiten de Stad aanbetreft ziet gij hooge bergen en bosschen en ook staat er een buitengewoon groot en mooi Klooster buiten de Stad toen wij daar een paar dagen rust hadden moesten wij op patroelie na Corga en hebben op een keer nog eens 20 roovers in de Prezon gebragt toen wij daar 15 dagen geweest hadden zijn wij weder vertrokken na Velitrie en er kwamen weder anderen om ons af te lossen den derde September vertrokken wij des namiddags om 4 uren na de Stad Monterlanice en bleven daar weer gelijk van te voren toen wij naar Karpinette trokken en den volgende morgen gingen wij na Veletrie toen kwamen wij om 3 uren weder in de Stad aan

De reis van Veletrie na Cukano

Na een langen tijd in Veletrie geweest te zijn moesten wij met onze geheele Compagnie vertrekken naar Sukano de reden waarom wij daarheen moesten zal ik uw ook melden

Wij moesten daar heen omdat daar een hevig gevecht had plaats gehad en toen wij dat hoorde waren wij als vuur om het doelen uitvoer te brengen waar wij voor gekomen zijn wij hoorden

*Wij moesten daar heen om dat daar
 een hevig gevecht had plaats gehad
 en toen wij dat hoorden waren wij als
 vuur om het doel ten jutraer te bren
 gen waar wij voor gekomen zijn wij
 hoorden dat daar de roovers aan het
 vechten geweest hadden met de Kar
 biniers en de Zouaven en Gendarme
 en dat er 4 Gendarme en negen Kar*

Fragment uit het reisverslag van Peter van Doorn.

dat daar de roovers aan het vechten geweest hadden met de
 Karbiniers en de Zouaven en Gendarme en dat er 4 Gendarme en
 negen Karbiniers en een tromba van de Zouaven was dood ge-
 schoten want eerst hadden de Karbiniers er meden aan het
 vechten geweest en die konnen het niet baas want er was een
 span bij elkaar van 70 man maar onder het geschut hadden daar
 net gevallen een patroelie van de Zouaven gelooopen en toen
 zij dat schieten hoorden zijn zij daar op afgegaan maar toen
 hadden zij de horenblazer al heel gaauw geraakt maar met eene
 waren zij op de vlugt gegaan dat vechtpartij heeft een uur
 geduurd en zij hadden er van de roovers 40 dood geschoten
 daarom moesten wij er naar toe drie dagen hebben wij daar
 maar geweest omdat wij er toch niets zagen en zijn weder naar
 Veletrie vertrokken

De reis van Veletrie naar Rome

Nu kan ik niet nalaten mijn groot geluk mede te deelen de
 fransche soldaten zouden den 10 December uit Rome vertrekken
 en daarvoor werden wij van de Heilige Vader naar Romen geroe-
 pen om hem te verdedigen en bij te staan en ook werden wij
 door Hem verkozen als zijn lijfwacht zoodat wij altijd om en
 bij zijn Heiligheid waren het was ook zeer vertroostend voor
 ons dat hij op ons, na Jezus en Maria al zijn vertrouwen
 stelden. Wij zijn dan den 10 December des smorgens om 7 uren
 uit Veletrie vertrokken met de spoor tot op twee en een half
 uur afstand van Rome op een zeer schoon veld waar alle Kompa-
 nien welke wijdt en zijd verspreid lagen in de bergen moesten
 verzamelen om alzoo met onze geheele sterkte Rome binnen te
 rukken en onzester sterkte was zestienhonderd man die zelfde

middag zijn wij van daar om twaalf uren vertrokken met ons geheele Regemet en kwamen om drie uren voor de poort van de Heilige Stad toen werden onze Vaandels ontrold en begon het Muziek te spelen zoo troken wij met ontrolde vaandels en het vollen muziek tot op het Vatikaan vlak voor het Paleis van den Heilige Vader waar wij in een vierkant geplaats werden en toen werdt er over ons een inspekie gehouden door een generaal en onder die inspekte beginnen in eens alle klokken te luiden en het muziek te spelen en aan ons gekomadeerd porte arm prezente arm zenoustier en op dit komando lagen wij alle in een ogeblik op de regterknie met het geweer in de linkerhand en de regterhand aan ons kopie of pet en voor wie denkt u wel mijn lezer dat dit was voor niemand anders dan voor die Heilige Paus negen welke ons kwam bezigtigen en zijn Heilige Zegen schenken toen zijn Heiligheid vertrokken was zijn wij ook allen naar onzen kozarne vertrokken welke wijd en zijd verspreid lagen maar toch allen zoo dicht mogelijk om het Paleis van de Heilige Vader

Nu mijne lezer ben in Rome en ben in gelegenheid om veel te zien en heeft al veel gezien en zal dus in de volgende bladzijden wat ik alzo ziet en bijwoond uw iets van mede deelen

Het feest op Kersdag

Op Kersdag heb ik hier te Rome een buitengewoon groot feest en plechtigheid bijgewoond waar menige in Holland honderde guldens voor over zoude hebben om het te zien. Ik ben dan in de groote Sint Pieterskerk geweest.

Waar de Heilige Vader zelf de Mis las, eerst werdt hij in volle pracht de kerk door gedragen waarbij alle Kardinaals tegenwoordig waren ook waren er twee Armiaansche Bischoppen en een Grieksche Bishop ook de Koning van Napels met zijn geheel hofstoedt en alle vreemde Offecieren en Generaals met honderde prachtige lijfwachten het is mij onmogelijk uw die geheelle pracht naar waarde te melden daar mijne oogen schemerde van al de pracht die er heerschte.

„TUIN EN PARK”

Persbericht Zeister Kunstkring

De tentoonstelling "Tuin en Park, historische buitenplaatsen in de provincie Utrecht" vindt plaats van 30 augustus tot en met 25 oktober 1992 in Slot Zeist.

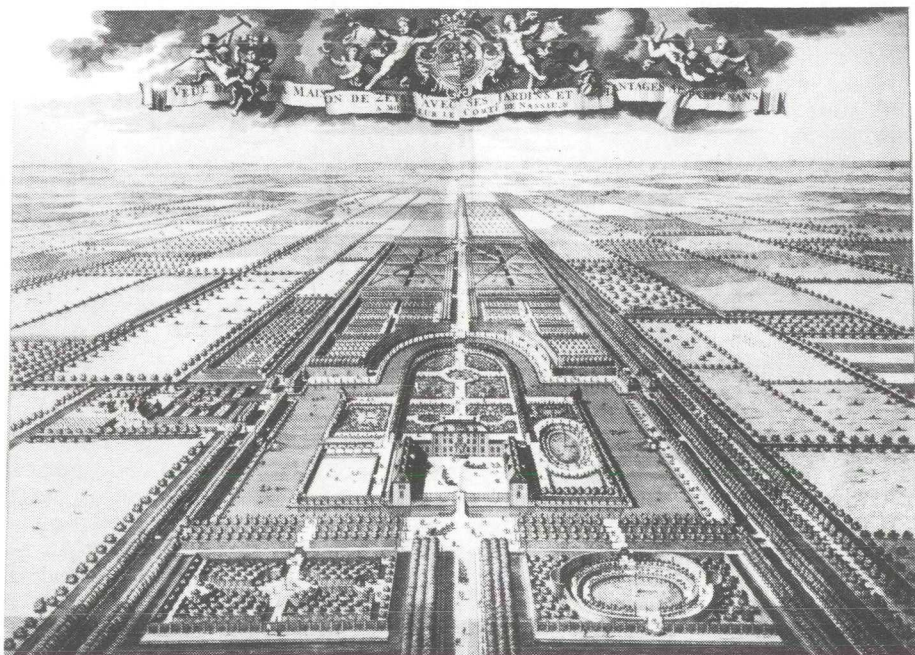
De tentoonstelling geeft een beeld van de ontwikkeling van tuinaanleg rond Utrechtse buitenplaatsen en laat zien, dat in de huidige situatie elementen van vroegere ontwerptradities veelal bewaard zijn gebleven.

De Zeister Kunststichting organiseert deze tentoonstelling.

De provincie Utrecht is rijk aan buitenplaatsen. Langs de Langbroeker Wetering, in de Vechtstreek, op de Utrechtse Heuvelrug, rond Amersfoort en Baarn zijn talloze buitenplaatsen. Sommige nog van middeleeuwse oorsprong, andere daterend uit de vorige eeuw. Een ding hebben zij gemeen: er is altijd veel aandacht besteed aan de tuinen en parken rondom deze huizen. Het gebruik van de tuin verschilde en daarmee de aanleg. Nut of sier, vertier of bezinning konden bijvoorbeeld het uitgangspunt van een ontwerp zijn. Ook de status en de mode van de tijd speelden een belangrijke rol. Zo is elke aanleg uniek.

Na een inleiding over de Utrechtse situatie en een kennismaking met tuinarchitecturen en tuinstijlen worden op de tentoonstelling ca. 13 buitenplaatsen belicht met behulp van kaarten, tekeningen, prenten, schilderijen en foto's. Het materiaal is afkomstig van musea, archieven en particuliere collecties en is in vele gevallen niet eerder geëxposeerd. Objecten uit de tuin en maquettes zorgen voor de derde dimensie.

Bij de tentoonstelling verschijnt een boek met bijdragen van gerenommeerde auteurs, waaronder vertegenwoordigers van de

provincie Utrecht, de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de Stichting tot Behoud van Particuliere Historische Buitenplaatsen en het Utrechts Landschap.
Prijs: f 29,90.

Openingstijden Slot Zeist:

dinsdag t/m vrijdag 11.00-17.00 uur, zaterdag en zondag
13.00-17.00 uur

Toegangsprijs f 4,50 p.p.

Kortingen: Museumkaart, 65+, CJP en groepen (vanaf 20 personen) toegangsprijs f 3,50 p.p.

Informatie: Zeister Kunststichting 03404-11880

VAN „HOELSTEGE” TOT „OLIJKEWEG”

Redactie

Het is opvallend dat zo'n honderd jaar geleden de predikant of de pastoor zich in zijn vrije tijd vaak bezig hield met de geschiedenis van zijn standplaats, of zijn geboorteplaats. Denken wij maar aan onze Ds. J.J. Bos, die een dik manuscript naliet over de geschiedenis van Soest, maar ook onze plaatsgenoot Gaugericus Hilhorst, pastoor te Kortenhoef, te Blaricum, te Schalkwijk, en later deken in de dekenaat Wijk bij Duurstede, heeft veel aan het papier toevertrouwd. Hij schreef over "Het Klooster Mariënhof te Soest".

Zo heeft hij onder meer op schrift gesteld een verzameling van "Copijen van de brieven der goederen, behorende aen den Convente van Mariënborch tot Soest, die volgens den appointementen der E. MoHeeren Staten 's Lants van Utrecht in date den 4 Martië 1619 ter Camere van haer E.Mo geleverd zijn."

Uit deze verzameling, daterend van ca. 1430 tot ca. 1600 laten wij er een volgen, die o.i. aandacht verdient.

Het is een brief van het jaar 1534 van de Abt van de St. Paulusabdij te Utrecht over een stuk grond te Soest genaamd "Leeuwencamp".

Wij Matheus van Goch bij der genaden Godts Abt t'sinte Pouwel binnen Utrecht doe kondt allen luijden dat voor ons ende onsen mannen van leen hier onder geschreven in ofweesen der tinsgenooten gecomen is Brueder Lambert Gerritssⁿ procuratoir des Brigitten Cloosters van Mariënborch gelegen in den kerspel van Zoest bij Amersfoort bijzonder in deser saecke gemachticht ende heeft aen ons oitmoedelijck versocht ende begeert dat wij hem verlijen ende verleenen wouden eenen camplants eertijts gheheten Werrincxs camp nu ter tijt Leeuwencamp gelegen inden kerspel van Zoest voorgenoemt, welcke camp voors. in voorleden tijden twee percelen geweest zijn ende nu ter tijt tot een gemaect is streckende van den Brinck aen die hoelstege eertijts Werrincxssoons stege genaempt toe,

daar zuijtwuert naest gelants is Aert Werrincxss^{na} erfgenaemen nu ter tijt Luijman Willems^{na}, ende oistwaerts die gemeene wech streckende voir des Joncheeren bos van Gaesbeeck ende van Abcoude, alsoe dat onse hof goet ende tins goed is. Doe dat gedaen was terselver tijt, verlijden wij ende verleenen, verlijen ende verleenen mitdesen onsen brieve Broeder Lambert Gerritss^{na} voorscreven tot behoef des Cloosters van Sinte Brigitten tot Zoest voirgenoomt desen voors. camp alsoe die hier voorbescreven ende bepaelt staet. Te houden van ons ende onser Abdijs tot eenen goeden onversterfelijcken erftins. Te vertinsen alle jaer in onsen hoeve tot Emminclaeer bij Amersfoort op St. Wilbrorts dach mit drie goede oude boddraegers tot allen tins recht. Ende t'voors. Clooster heeft ons eenen tinsman daer afgeseth genaempt Roelof Willems^{na}. Ende tot wat tijden Roelof Willems^{na} voors. aflivich geworden is soe zal t'Clooster van Sinte Brigitten voorgenoempt binnen jaer ende dach daernaes onser Abdijen als dan eenen anderen bequamen tinsman in sijn stede setten ende die voors. camp versuecken mit dubbelden tins voorgenoemt ende soe voort houden ende versuecken van tinsman tot tinsman soe lange zij d' voors. camp hebben sullen.

Ende hier mede schelden wij quijt claerlick tot ewigen daegen alle dienst voer, koermoede ende tins daer dese goede ende lande voors. tot ons ende onsen Godshuijse hiertoe verbonden geweest hebben. Ende van alle dien versuijm overmits dat zij buijten ons ende onsen voorvaderen Abten consente verwandelt zijn geweest, behoudelijck altijt ons onsen voirgenoomde Abdijs ende een ijgelijcken zijns rechts. Hier waeren aen ende over daer dit geschiede Meester Rutger van der Kerck, Lubbert van Alendorp ende Peter Gerritss^{na} van Merrenborch onse mannen van leen mit meer goeder luijden.

In oirkonde 'sbrief besegelt mit onsen segel. Gegeven in't jaer ons heeren duijsent vijfhondert vier ende dertich op ten achiendienden dach September ende was besegelt met een root segel, hangende aen een dubbelde steerte.

De in deze brief genoemde "Leeuwencamp" komt later in officiële stukken van de goederen van "Het Klooster" voor. Deze goederen zijn na de Hervorming door de Staten van Utrecht in beslag genomen en worden verkocht.

Een van de eerste percelen die worden verkocht is die Leeuwencamp, en daarop wordt het nieuwe pastoriehuis gebouwd, de predikantswoning.

Het is de strook grond vanaf de Ferd. Huycklaan, vroeger "den Brinck in het Korte End" genoemd, lopend noordwaarts langs de Peter van den Bremerweg tot aan de Kerkstraat, welke straat in 1534 een zandpad was, vroeger genoemd de Werrincxsoonsstege, maar in 1534 "die hoelstege".

Er liep vanaf de "Drie Ringen" een onverharde weg via de huidige Kerkstraat-Olijkeweg weer tot aan de Ferd. Huycklaan, vroeger "Den Brinc in het Korte End".

Toen genoemd "de hoelstege" en in een brief van enige jaren later "de Holestege". Dus een naar lager gelegen gebied lopende zandweg.

Zo had Soest vroeger ook b.v. de Teutsholleweg (nu Prins Bernhardlaan) en de Buntsholleweg (nu Kolonieweg).

Maar de "hoelstege" of "holestege" in de Kerkebuurt, wat moet je daar nu mee? Op 9 October 1923 besluit de Gemeente Soest: "Olijkeweg".

Waarom zo olijk? En wie heeft dat bedacht?

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER
den Zeer Eerwaarden Heer
GAUGERICUS HILHORST.
GEBOREN TE SOEST 21 APRIL 1822. — PASTOR
GEWIJD TE OEGSTGEEST 17 JUNI 1848. — PASTOR
TE ULRECHT 1848. — PASTOR TE KOPPENHOEF
1857. — PASTOR TE BLARICUM 1861. — PASTOR
TE SCHALKWIJK 1875. — DEKEN VAN HET DEKENAAT
Wijk-bij-Duurstrde 1878. — OVERLEDEN TE
SCHALKWIJK 18 JUNI 1884.

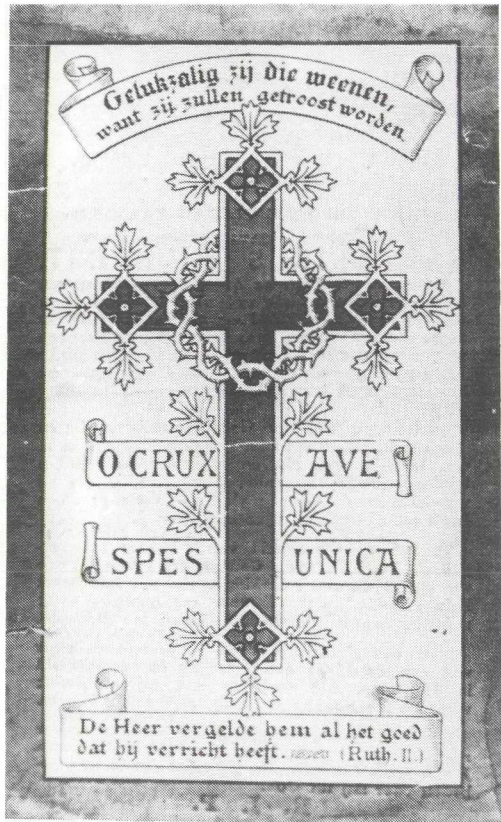
Getruigen zijt gij, en God, hoe rechtvaardig en
onberispelijk ik met U heb omgegaan; hoe ik
een iegelijk uwer als een vader zijne kinderen, u
biddende en vermanende, betuigd heb, dat gij
wandelen zoudt waardiglijk Gede, die u geroepen
heeft tot zijn rijk en zijne heerlijkheid.

1 THESS. II: 10-12.
Ik heb de schoonheid van 's Heeren huis lief-
gehad. Ps. XXV: 18. God zeide tot mij: Ik heb
uw gebed en uwe smeeking verhoord, ik heb het
huis geheiligd, dat gij voor mij gebouwd hebt;
mijne oogen en mijn hart zullen daar zijn ten allen tijde.

MATH. XXIV: 34.
Niet een plotselinge dood is te vreezen maar
wel een dood die en plotseling en onvoorbereid
is. H. Greg. Zijt derhalve ook gij voorbereid;
want de Heer zal komen in de ure, die gij niet weet.

ROM. XV: 13.
En nu, ik weet, dat gij mijna aangezicht niet meer
zien zult. Hand. XX: 25. Ik bid u bij onzen
Heer Jezus Christus, dat gij mij helpt in uwe ge-
beden voor mij tot God.

R. I. P.

Gelukkig zij die weenen,
want zij zullen getroost worden.

O CRUX AVE
SPES UNICA

De Heer vergelde hem al het goed
dat hij verricht heeft. (Ruth. II.)

Bidprentje van Gaugericus Hilhorst - overleden 1884.

G. Hilhorst geeft een volgende omschrijving van het Klooster Mariënburg te Soest:

"Volgens de regels, door de H. Brigitta zelve

"vastgesteld, bewoonden ook hier Geestelijken en Nonnen, met

"behoorlijke afzondering, hetzelfde Klooster; de Kerk werd

"gemeenschappelijk en op dezelfde diensturen door de Broeders

"en Zusters der Orde gebezigd, waarbij de beide Kooren echter

"zoodanig waren ingericht dat zij voor elkander onzichtbaar

"bleven. Aan den ingang der Kerk werd steeds een doods-kist
"gevonden, opdat de herinnering aan den dood immer levend
"bleef. Bovendien moest zich in ieder Klooster een altijd
"geopend graf bevinden, dat dagelijks werd bezocht.

"Boet en strafkapittel werd iederen Donderdag gehouden en
"gedurende het grootst gedeelte van den dag moest een diep
"stiltzwijgen worden bewaard."

Het Klooster Mariënburg in Soest is echter de laatste tijd
van haar bestaan alleen een vrouwenklooster geweest.

„HEUVEL EN DAEL" LATER „VOSSEVELD"

door P.J. van den Breemer

Allereerst, een nieuwe ontdekking. Uit verschillende publica-
ties over Guillelmo Bartolotti werd steeds aangenomen dat hij
in 1653 te Soest van de erfgenamen van Jonkheer Ernst van
Reede "51 mergen heet (heide) en stuijffveld" kocht, en dat
hij daarop zijn zomerverblijf liet bouwen. Echter uit de
"Transportregisters van Soest, catalogus Rechterlijke Archie-
ven no. 1144 (RAU)" blijkt het volgende:

"1 November 1651 - Jhr. Frederik van Rheede tot Amerongen en
Jhr. Baltasar Vosch, den jongen, als gemachtigde van
Jhr. Willem Francois van Camant, heer van Vuijren, transpor-
teren Guiliaem Bartolotti 51 morgen land, met al het getimmer
van huisingen, bergen en de schuijren, met alle de planta-
gien en de melioratien op en aan de landerijen."

Er is dus op die 51 mergen woeste grond door Ernst van Rheede
al een gebouwencomplex opgetrokken, en zijn erfgenamen verko-
pen dit bezit aan Guiliaem Bartolotti, welk bezit door hem
tot "zomerverblijf" wordt omgeschapen. Hij zou dus niet "de
bouwer" zijn van "Heuvel en Dael", maar mogelijk meer "de
verbouwer".

Wat gebeurt er met de buitenplaats "Heuvel en Dael" na het
overlijden van Jacoba Victoria Bartolotti in 1718?

Er zijn drie erfgenamen, waarvan er een, Elis Lambertse op
"Heuvel en Dael" blijft wonen. In 1729 transporteert de
weduwe van Elis Lambertse, nl. Hendrikje Everts, boedelhoud-
ster, die dan op "Heuvel en Dael" woont aan Willem Verweij,
in zijn kwaliteit van Exequuteur Test. van de erfgenamen van
Jacoba Victoria Bartolotti:

"Een heere huisinge, genaamt "Heuvelen dal, met

"zijn boerenwoningen, schuur en stallingen, koetshuys"

"bakhuys, orangerye met deszelfs hoven en boom-"

"gaarden en schaapstal, waardig geschat op f 2500"

"idem 2 daghuurdershuysjes, " " " f 200"

"60 morgen bos, plantagie, heuvel, " " " f 2400"

"de Kleine Melm " " " f 400"

In 1729 wordt dus de heer Willem Verweij eigenaar en bewoner. In 1735 volgt weer een transport aan Joachim de Swart van "de plaisante buitenplaats Heuvel en Dael". Dus weer een nieuwe bewoner.

Op de Kaarten van 1681 en 1750 (Tirion) wordt "Heuvel en Dael" dan "Bartolotti" genoemd.

De weduwe van Joachim de Swart, t.w. Elisabeth van Rauwendaal verkoopt in 1759.

Zij verklaart dan te transporteren aan Joh. Halfkant, notaris te Utrecht - Gerrit Sijveld en Jan van Wulven

"haar vervallen buitenplaats Heuvelsdal met deselve"

"boerenhuizinge en stalling"

"exclusief een Klokje, hangend uit de aftergevel, "

"niets uitgezonderd, strekkende van de Geinduintjes"

"te bergwaarts tot aan de nieuwe gemene steeg. "

En volgens RA1144-28 tenslotte

"Wij Jac. Doekes enz. toen kond dat voor ons in 't gerecht gekomen is:

Abraham Schimmel, bode v/h gerecht, als spec. gem. van Joh's Halfkant, notaris en procureur te Utrecht - Dirk en Gerrit Jacobs van Sijveld en Jan van Wulven, volgens procuratie in coopedulle 24-3-1759 voor de notaris Mr. Willem Gerad van Nes en sekere getuigen gepasseerd als vertoond, dewelke verklaren te cederen en te transportereren en in eigendom over te geven ten behoeve van

Jan Gerritse Kok

de hofstede, gen^d "Heuvelendal" met des selves boerenwoning, stallinge, bakhuis, hoy en schuur met al 't geen aard en nagelvast is, met 2 daggelderswoningen, met erf en grond, groot omtrent 50 mergen, so bouw, boomgaard, wey en hoijlanden, mitsgaders laanen, bossen en alle verdere opgaande geboomte daarop staande, -- strekkende van de Geijnduintjes te bergwaarts tot aan de Gemene Steeg, anders genoemd Maar-schalksteeg.

Gedaan 3 Apr. 1761.

Einde "Heuvel en Dael" als buitenplaats. Het wordt nu boerderij "Vosseveld".

wordt vervolgd

ROOMSCH-CATHOLIEKE GEMEENTE

door Ds. J.J. Bos

Van de geschiedenis der Roomsche-Catholieke Gemeente alhier, en van hare Herders, vóór de Hervorming, is ons zoo goed als niets bekend; wat ik er van gevonden heb, is reeds medege-deeld in het hoofdstuk over de Verhouding tot de Kerk.

Reeds tusschen 1027 en 1054 was de Abdij van St. Paulus, te

Utrecht, Patronus, of Collator, van de Kerk te Soest. Zij oefende dat recht uit door den Pastoor van Leusden, die, naar ik ergens gelezen heb, maar verzuimd heb aan te teekenen, en nu niet weder vinden kan, eens, (vóór 1569), aan de Soesters eenen Pastoor gezonden had, die minder goed naar hunnen zin was; terwijl zij zich, in het M.S. over de Costumen en Usantiën van Soest, van 1569, beklagen, dat van alle tienden, grove en smalle, uit hunne Gemeente, twee derde deelen gaan naar den Abt van St. Paulus, te Utrecht, en één derde deel naar de Pastorie te Leusden, "welcke pastoerij wel heeft

"boven dije vijerhondert Carolus-gulden jaerlix, ende dije "pastoor van Soest dije heeft gheen eens veertigh gulden. "Waeromme dijeseleve portie ofte rechten dardendeel van den "voernoemden thijenden wel behoren souden blijeven bij dije "Kercke van Soest, dije welcke dit wel noedelijcken van ge-"breck heeft, ...". Namen van Pastoors, vóór de Hervorming, vond ik niet genoemd.

En wat de Hervorming zelve betreft, bij velen in de Gemeente schijnt maar weinig geneigdheid bestaan te hebben, om met haar mede te gaan. Ten jare 1606 verklaart Samuel Pitius, voor zoover mij bekend is, de eerste Predikant van Soest, "dat hij redelijk gehoor heeft", meer niet. (Reitsma en v. Veen, Acta der Pron en Particul. Synoden. VI. bl. 297, 310, 311, 317). De godsdienstoefeningen der Hervormden werden dus, toen reeds, in de oude parochie-kerk gehouden. Godsdienstige bijeenkomsten, tot uitoefening van den R. Catholieken Eeredienst, mochten reeds sedert 26 Augustus 1581 niet meer plaats hebben.

De Conventiculen van Pausgezinden werden, bij Placcaten der Provinciale Staten, verboden, op 28 April 1609, 31 Mei 1610, 9 April 1639, 10 December 1651, en desniettemin, zegt Ds. Pitius, wil de Gemeente in de Kerk de psalmen niet zingen; stellen overheden en aanzienlijken den Schoolmeester, (toen reeds Koster en Voorganger), aan, onder voorwaarde dat hij geene psalmen zingen zal; en bij zich zelve zingen zij, onder het psalm-gezag der gemeente: "Christus is opgestanden": ook wilde men aanvankelijk den doop bediend, en de huwelijken gesloten hebben, in de huizen, niet in de Kerk.

Misschien moet de oorzaak van deze afkeerigheid voor een deel gezocht worden in de personen, die in den aanvang hier de Hervormde leer predikten, zooals b.v. J.J. Moij, voormalig Roomsche Priester van Bunschoten, in 1581; en Theodorus Antoni Victor vóór 1598, wiens zedelijk gedrag alhier, naar zijne eigene getuigenis, zeker geene aanbeveling geweest was voor de leer welke hij verkondigde. (Yprey en Dermout, Geschied. de Ned. Herv. Kerk, II. aant. 41-Reitma en v. Veen, Acta d. Prov. en Partic. Synoden. VI. bl. 71. VI. bl. 409, 410).

Ook schijnen de beide eerste Predikanten, Samuel Pitius en Regnerus ab Oosterzee, mij toe, juist niet de meest geschikte personen geweest te zijn, om het vertrouwen eener weinig ontwikkelde meerderheid te winnen. Ten minste, velen bleven aan de oude leer getrouw, en werden daarin versterkt door Priesters, die nu en dan heimelijk de gemeente bezochten, en bij heimelijke godsdienstoefeningen vóórgingen. Nog op 14 Augustus 1665 klaagt de Predikant, Henricus Martini ab Harlingen, er over, dat er te Soest, waar in geen 30 jaren een Roomsche Geestelijke geweest was, nu een was ingekomen. Ten gevolge van die klacht heeft de Overheid zeker hare maatregelen genomen, zoodat hij op 13 Maart 1666 mededeelen kon, dat deze ongewenschte bezoeker weder vertrokken was. (Acta der Classis Amersfoort, van 14 Aug. 1665).

R.K. Kerk: interieur.

De eerste "eijgen en inwoonende Pastoor" werd, omstreeks 1690, Joannes Hage, vroeger Pastoor te Deventer.

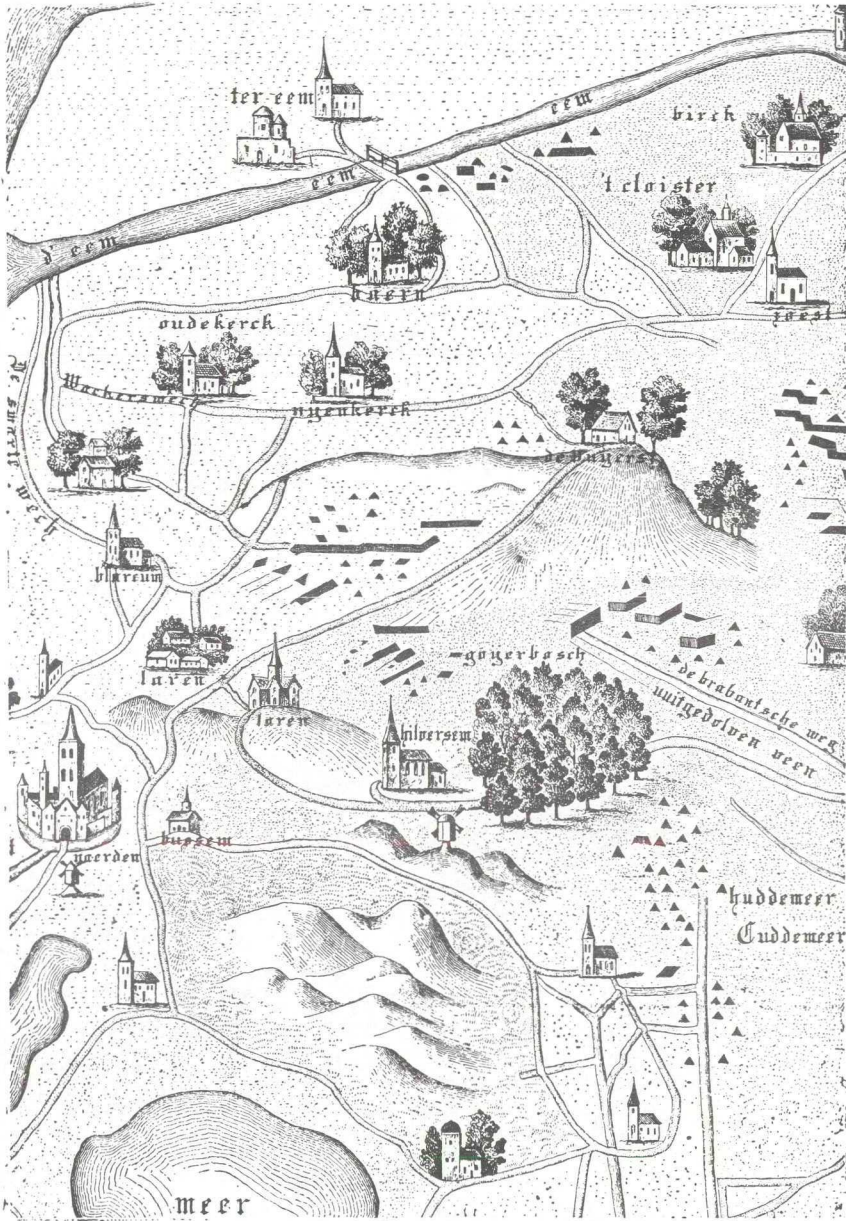
Er was geen kerkgebouw, en van de vroegere kerkelijke bezittingen was niets overgebleven. (v. Heussen en v. Rhijn, Hist. v.h. Utr. Bisdom, II. bl. 132 - W. Steenhoff, in Archief v.d. Gesch. v.h. Aartsbisd. Utr. XXIX. bl. 119, enz.). Het is onzeker waar men in den beginne ter godsdienstoefening samenkam. De overlevering wijst eene villa aan op het Lange-Eind, vroeger boerderij, welke ten jare 1851 bewoond werd door den toenmalige Geneesheer dezer Gemeente. Later werd een gebouw, dat tot het jaar 1852 voor Parochie-Kerk diende, daarvoor

aangekocht en ingericht. Het geleek eene, een weinig verhoogde, boerenwoning, met rieten dak dat ook over de pastorie doorliep; de hoofdingang van de kerk was toen aan de zijde van den straatweg, en de ingang van de pastorie was aan de zijde van het voetpad. Dat gebouw was, in het midden der achttiende eeuw, door den toenmaligen pastoor van Zuijlen van Nijvelt, vernieuwd, en later nog eens vergroot, en met een torentje voorzien, door Pastoor van Dijk. Al spoedig echter bleek ook deze vergrootte kerk te klein, en daarenboven waren Kerk en Pastorie in bouwvalligen staat. Pastoor Steenhoff begon, zes weken na zijne komst in de gemeente, met de voorbereiding tot het bouwen eener nieuwe kerk, voor welke men, naar ik meen wel eens gehoord te hebben, eene zekere kerk in Rome, of ten minste in de nabijheid van Rome, tot voorbeeld wilde nemen. Al spoedig gingen de vrijwillige bijdragen, de som van f 30.000,- ver te boven, en twee maanden later werd het bouwen eener nieuwe Kerk aanbesteed. Aannemer werd van Berkum, te Utrecht, voor f 47.300,--. De werkzaamheden namen onmiddellijk eenen aanvang, en in September van 1853 waren Kerk en Pastorie voltooid; een deel van de oude pastorie werd Kosterwoning; met den ingang aan het voetpad; de nieuwe pastorie kreeg, evenals de Kerk, haren ingang aan den zandweg tusschen den straatweg en het voetpad.

Natuurlijk ontving de nieuwe kerk ook geschenken voor den eeredienst, van allerlei aard. Pieter van Roomen en Antje van Logtenstijn, zijne huisvrouw, schonken de groote klok; Gijsbert de Bouter, de kleine klok; Willem Wantenaar, de communie-bank; Margaretha van Hofslot, met Antje van Stoutenburg, het torenuurwerk; de laatste schonk daarenboven, bij uiterste wils-beschikking, het kleine Altaar van de H. Maagd; Petronella van Logtenstijn, den Kruisweg, en het beeld van den "Eeuwigen Vader", boven het Hoog-Altair, Pieter Hilhorst, het kostbare Levieten-stel. De beelden van de Apostelen Petrus en Paulus, de Patronen der Kerk, en van den H. Joseph, zijn een geschenk van de weduwe Cornelis Kok. De Altaren, en de Predikstoel, werden uit algemeene bijdragen, ingezameld door de Kapelanen J. Steenhoff en Piek, bekostigd.

Reeds sedert lang, waarschijnlijk wel reeds vóór 1830, hadden de R. Catholieken hunne eigene Begraafplaats, aan den straatweg, vlak tegenover hunne Kerk; deze werd, ook in de dagen van Pastoor Steenhoff, aanmerkelijk vergroot. Niet lang na zijn overlijden, op 26 December 1880, werd daarop, in den vorm van zijn standbeeld, een gedenkteeken te zijner eere opgericht.

Ook is, in de dagen van Pastoor Steenhoff, nog gebouwd, aan den straatweg tegenover de Kerk, een Sint Josefs-Gesticht, om te dienen als Klooster, als Oud-Mannen- en Vrouwenhuis, als Lagere School voor Meisjes, en als Bewaarschool. Iets later werd, aan de rechter-zijde van dat Gesticht, en ook aan den straatweg, eene afzonderlijke School, met Onderwijzers-woning, voor Lager Onderwijs aan Jongens, gesticht.

Kaart van de 1500 kerken in het Gooi.

SEIZOENMARKT 29 AUGUSTUS 1992

Seizoenmarkt. Uiteraard was de HVS, in samenwerking met Museum Oud Soest ook vertegenwoordigd.

Jammer, het weer werkte niet mee, en de concurrentie van de Gildefeesten was toch wel te voelen, maar gezellig was het wel.

